

Напрям 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

- людина високої культури поведінки, що володіє знаннями і навичками в області етики ділових відносин.

Заставою планомірної і безконфліктної роботи того або іншого підрозділу служать здібності і бажання керівника виконувати загальні функції управління. До них відносяться планування, організація, регулювання, контроль.

Невід'ємною складовою частиною вказаних функцій управління є виконання керівником задач координаційного характеру:

- представницької, тобто функції захисту інтересів колективу перед вищестоящим керівництвом і зовнішнім оточенням (діловими партнерами, споживачами і т. ін.);

- мотиваційної, тобто функції проведення в підрозділі ефективної мотиваційної політики, розподілу робіт між співробітниками з урахуванням їх інтересів, прояву ініціативи повести колектив на вирішення проблем і т. ін.;

- консультативної, тобто функції щодо надання необхідної допомоги підлеглим у вирішенні задач, причому ця допомога повинна виражатися в конкретних професійних консультаціях, підкріплених щирим бажанням керівника на ділі сприяти співробітникам.

Очевидно, що від якостей, які має керівник, залежить, чи може він бути для співробітників взірцем високопрофесійної поведінки або, навпаки, служити наочним посібником того, як не треба керувати.

Список використаних джерел:

1. Конфліктологія: Навчальний посібник. Авт. Зінчина О. Б. Харків: ХНАМГ, 2007. 164 с.ж
2. Жаворонкова Г.В. Управління конфліктами: навч. Посібник. К.: Кондор, 2010. 170 с.
3. Конфліктологія: навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Х.: Право, 2012. 128 с.

***Іванько Анатолій**
д. е. н., професор,
професор кафедри менеджменту та аграрної економіки
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

**РОЗВИТОК АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
В УМОВАХ РИЗИКІВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН**

Зміну клімату за останні десятиліття великою мірою можна вважати справжнім шоком для суспільства не тільки в Україні, а й у світі в цілому. Кліматичні зони зміщуються на північ та захід, спека і посухи стають все більш катастрофічними, багато екстремальних явищ погоди, які раніше були рідкісними, часто повторюються в невласиві сезони та на невласивих для них територіях. Це пов'язано зі зміною клімату, яка позначається на виробництві сільськогосподарських культур, стані лісів та водних об'єктів, тваринництві та рибному господарстві тощо.

Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»

Зміна клімату – це трендові зміни температури поверхні планети та інших кліматичних факторів. Вони відбувалися упродовж всього існування Землі, однак ніколи не були такими стрімкими, як за останні 30 років. Головна характеристика зміни клімату (основний параметр) – це зміна середньої річної температури повітря нижнього шару атмосфери (на висоті 1 метр над поверхнею). Вона визначається за даними вимірювань 163-х метеорологічних станцій України, які мають безперервний період спостережень від 65 до 140 років [1, с. 8].

Згідно досліджень цього параметру сучасний клімат України характеризується нерівномірним по території потеплінням, яскраво вираженим у зимові та літні місяці. За останні 30 років середня річна температура повітря в Україні підвищилася більше, ніж на 1 °С. Підвищення температури у холодний період (листопад-березень) складає в середньому 1,3°С, у теплий (квітень-жовтень) – 1,1 °С. Позитивна аномалія (відхилення температури повітря від норми) по всій території країни у період 1989-2019 рр. була найбільшою за всю історію інструментальних спостережень за погодою. Починаючи із 1991 року кожне наступне десятиріччя було теплішим попереднього: 1991-2000 – на 0,5 °С, 2001-2010 – на 1,2 °С, 2011-2019 – на 1,7 °С.

Враховуючи вищезазначене, практично всі посівні площі сільськогосподарських культур в Україні знаходяться в зоні ризикованого землеробства (території із природним дефіцитом опадів), де є постійний ризик втрати обсягів урожаю у надто посушливий рік або втрати якості урожаю у надмірно дощовий рік.

Згідно з інформацією Української гідрометеорологічного центру коливання врожайності зернових від погодно-кліматичних умов знаходиться у межах від 20 до 75%, а загальна економічна ефективність оцінюється не тільки рівнем втрат від зниження врожайності, а й різких цінових коливань у наслідок таких втрат. Прогнозовані зміни клімату в Україні можуть призвести до наступних наслідків [2, с. 107]:

- втрати орних земель сільськогосподарських угідь від 15 до 21 млн га у південних областях України;
- зміна виробничої структури у рослинництві та втрата обсягів виробництва у межах 24-40 млн т продукції (овочі, фрукти і ягоди, виноград, горіхи, кормові культури), які є традиційними для степової зони;
- неконтрольованої міграція населення з південного регіонів країни та погіршення якості життя;
- дефіциту нестача прісної і чистої води.

У наслідок стрімких кліматичних змін збиток для економіки в цілому включає не лише втрати від зниження врожаю, але і різкі стрибки цін на аграрну продукцію. В свою чергу невизначеність і не прогнозованість таких збитків негативно впливає не тільки на виробників, а й кінцевих споживачів продукції, що призводить до некерованих трансформацій соціально-економічного

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

ландшафту сільської місцевості України. У зв'язку з цим необхідна реалізація комплексних програм, в тому числі регіональних щодо зниження ризиків і збитків від кліматичних змін, адаптації сільського господарства до мінливих кліматичних умов.

Головними перешкодами для адаптації сільського, лісового та рибного господарств до зміни клімату є [3, с. 68-69]:

- низький рівень інституційної спроможності органів державної влади щодо стратегічного планування і проведення конкретних ефективних дій та системних заходів у сфері зміни клімату;

- відсутність дієвих заходів з адаптації до зміни клімату для сільського, лісового та рибного господарств, скоординованих зі стратегіями і планами розвитку інших секторів економіки та регіональними стратегіями розвитку;

- недостатня обізнаність та рівень знань у сільськогосподарських виробників, особливо малих, щодо існуючих практик (насамперед, технологічних) з адаптації до зміни клімату та низьковуглецевого розвитку аграрного сектору;

- недостатня кількість системних наукових досліджень з різних аспектів впливів зміни клімату, вразливості, ризиків, варіантів дій для підгалузей аграрного сектору;

- недостатність енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, невикористання відновлюваних джерел енергії та технологій для збереження та покращення родючості ґрунтів;

- низька увага до питань адаптації до зміни клімату сільського, лісового та рибного господарств з боку громадянського суспільства та органів державної влади у галузі сільського господарства в умовах перманентних економічних проблем у державі;

- несформований контекст регіональної політики у сфері адаптації до зміни клімату, у тому числі слабким місцевим інституційним потенціалом у розробці й реалізації таких заходів на рівні об'єднаних територіальних громад.

Розуміючи, що розвиток аграрного сектору чи не найбільше залежний від природно-кліматичних впливів, а кліматичні зміни, в свою чергу, виявляють комплексний вплив на всі аспекти аграрної політики та рівень сталого розвитку людства в цілому, на рис. 1 відображено моделювання впливів кліматичних змін на економічну, екологічну та соціальну складові аграрного сектору.

В Україні державна політика у сфері адаптації до зміни клімату базується на Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, схваленої Кабінетом Міністрів України в грудні 2016 р. Концепція є першим цілісним нормативно-правовим документом України у сфері зміни клімату. Її метою є вдосконалення державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку країни, створення правових та інституційних передумов для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого

**Всеукраїнська науково-практична конференція
«Міжгалузеві наукові дослідження:
можливості та варіанти впровадження»**

розвитку за умови економічної, енергетичної та екологічної безпеки і підвищення добробуту громадян.

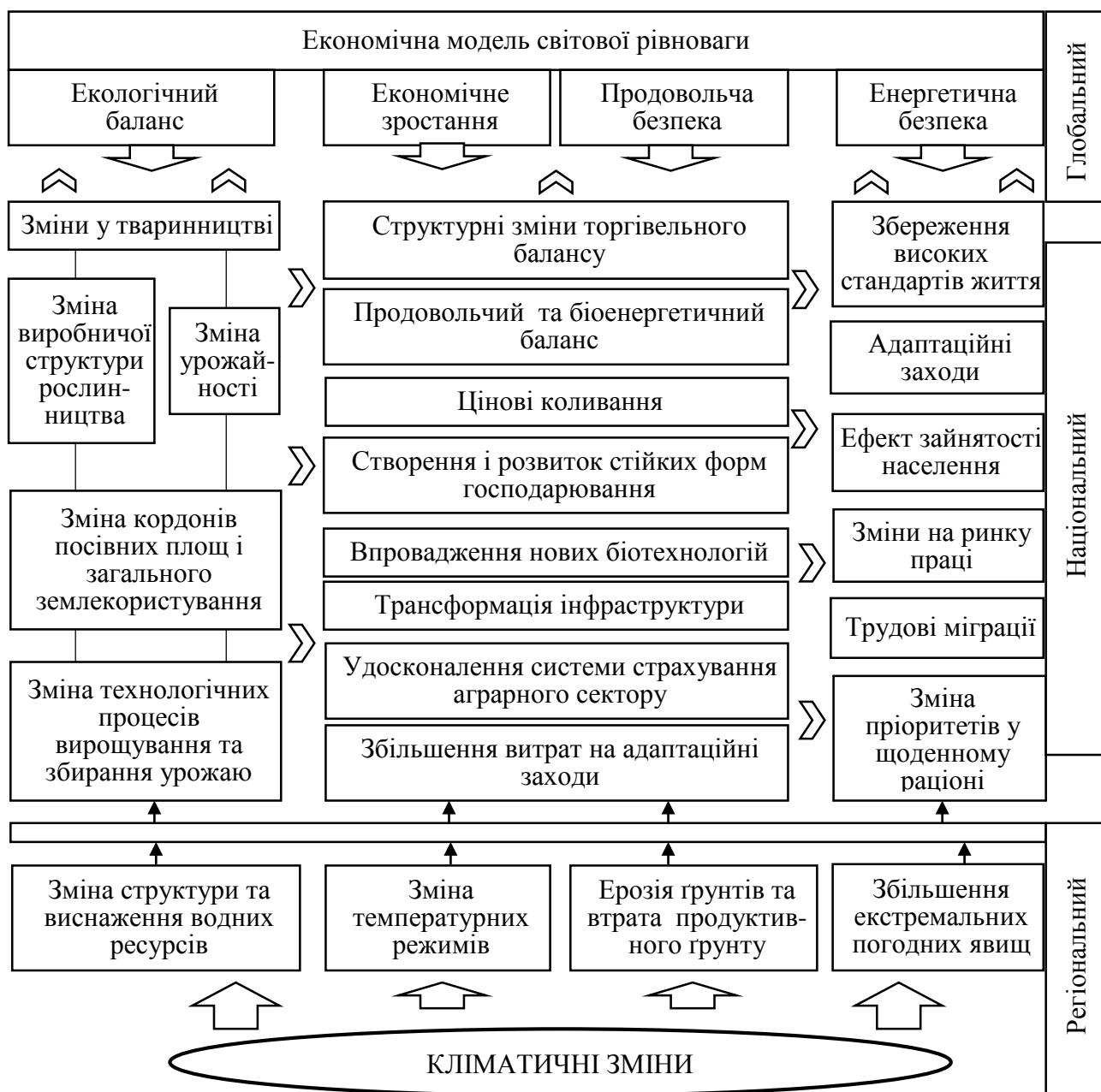

Рис. 1. Моделювання впливів кліматичних змін

на економічну, екологічну та соціальну складові аграрного сектору на регіональному, національному та глобальному рівнях [2, с. 107]

Адаптація та пом'якшення кліматичних змін потребує підходу до формування аграрної політики країни з урахуванням наступних потреб:

- оцінка та прогнозування – врахування поточного і прогнозованого впливу на продовольчу безпеку в результаті різноманітних кліматично-природних явищ та існуючих обмежень до адаптації;
- раціоналізація – збалансовувати використання потужності технологічної, організаційної та інвестиційної складової сільського господарства які створюють

Напрямок 1
«Трансформація продовольчої безпеки в Україні.
Регіональна економіка і збалансоване природокористування»

спільну базу взаємодії між продовольчою безпекою, адаптацією та пом'якшенням наслідків кліматичних змін;

- оптимізація – оптимізувати використання земельного ресурсу між продовольчою, енергетичною та біохімічною потребами;
- взаємодія – узгодження стратегії підтримки сільського господарства з низькою часткою вмісту вуглецю зі стратегіями розвитку сільського господарства і продовольчої безпеки.

Функціями аграрної політики, що зумовлені кліматично-природними трансформаціями внаслідок зміни клімату є [4, с. 332-333]:

- ✓ забезпечення продовольчої безпеки з метою збереження добробуту населення;
- ✓ збереження відповідного рівня умов життя та здоров'я людини на сільських територіях;
- ✓ формування єдиної системи дослідження та оцінки кліматичних впливів на сільське господарство;
- ✓ збалансування підтримки між суб'єктами господарювання відповідно до рівня впливу їх на забруднення навколишнього середовища та впровадження адаптаційних заходів;
- ✓ оптимізація використання суспільних ресурсів, задіяних у процесі сільськогосподарського виробництва;
- ✓ регулювання та стабілізація викидів парникових газів, зменшення екологічного навантаження на довкілля, збереження біорізноманіття.

Список використаної літератури:

1. Зміна клімату та сільське господарство в Україні: що потрібно знати фермерам? Німецько-український агрополітичний діалог. 2019. 35 с.
2. Рябченко О.О., Герасименко Н.А. Економічні рішення в умовах ризиків кліматичних змін. Інвестиції: практика та досвід. №22. 2015. С. 105-109.
3. Зміна клімату: наслідки та заходи адаптації: аналіт. доповідь / [С.П. Іванюта, О.О. Коломієць, О.А. Малиновська, Л.М. Якушенко]; за ред. С. П. Іванюти. Київ : НІСД, 2020. 110с
4. Аграрна політика: навчальний посібник / С.М. Кваша, А.Д. Діброва, О.В. Жемойда. Київ. Видавництво Ліра-К, 2018. 338 с.

Кириченко А. В.

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ**

ООН поставила перед собою та світом сімнадцять цілей сталого розвитку до 2030 р., які станом на сьогодні не досягнуті у зв'язку зі збільшенням населення. При цьому відбувається постійне зростання виробництва харчових продуктів, але все одно спостерігається їх дефіцит, а тому і досягнення світової продовольчої безпеки викликає занепокоєння. Крім того, до бідного